

YÖK ya da YEK-EĞİTİMDE ÖZERKLİK- EĞİTİMİN TİCARİLEŞMESİ

DIYARBAKIR EMO-GENÇ

12 Eylül'den sonra askeri cunta tarafından kurulan YÖK, gericiliğin üniversitelerdeki resmi organizasyonu olarak 21 yıldır varlığını sürdürüyor. YÖK'le birlikte binlerce öğrenci, öğretim üyesi ve öğretim görevlisi üniversitelerden atıldı. Paralı eğitim, özel üniversiteler ve özelleştirmeler birbirini izledi. Bugün ülke gündeminin önemli maddelerinden birini de YÖK tartışmaları oluşturuyor. Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu ile YÖK Başkanı Kemal Gürüz arasında çıkan tartışma, bugün hükümetle YÖK'ü karşı karşıya getirmiş görünüyor. Ancak gerek AKP hükümeti, gerekse YÖK'çüler tartışmaları kendi çıkarları paralelinde yönlendirmeye çalışarak, ortaya çıkan toz bulutunun içinde uzlaşma eğilimi gösteriyorlar. Asıl taraf olan üniversite bileşenleri ise tartışmalardan uzak tutuluyor...

YÖK, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu uyarınca 6 Kasım 1981'de, Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın başkanlığında kuruldu. Ülkede muhalefeti bastırma politikaları doğrultusunda kurulan YÖK'le birlikte, üniversiteler denetim altına alınarak "akademik bir sıkıyönetim" kurumu oluşturuldu. YÖK Kanunu daha parlamentodan geçmeden, 1982 Anayasası'yla birlikte güvence altına alındı ve uygulamaya konuldu. Ancak kanun, 20 yıl boyunca her doğum gününde protestolarla lanetlendi. Öğretim üyeleri ve öğrenciler her yıl YÖK'e karşı söylem ve eylemlerde bulundu. Sıkıyönetim uygulamalarının kısmen ortadan kalkmaya başladığı 1984 yılının ardından, YÖK konusunda yürütülen tartışmalar, hükümetlerin hemen hepsinin gündeminde yerini aldı. 1984-92 döneminde hem Özal, hem de ondan sonraki DYP-SHP hükümetleri, bazı reform paketlerini getirdiler gündeme. Ancak, asıl özetine TÜSİAD raporunda rastladığımız bu girişimler

başarısız kaldı ve sonuç olarak 2547 sayılı kanunda 1982-92 arasında yapılan her düzenleme, bir şekilde YÖK'ün yetkilerini genişletmekten başka hiçbir işe yaramadı.

İŞTE YÖK'ÜN MARİFETLERİ

YÖK'le birlikte üniversite yaşamının genel ve özel akla gelebilen ya da gelmeyen tüm konuları bu kurumun görev yetki sorumlulukları içine girdi. Rektör, dekan, bölüm ve ana bilim dalı başkanları seçimle değil, atama ile saptanmaya başlandı. Fakülte kurulları küçüldü, çoğunluğu atama ile gelen ve bölüm başkanlarından oluşan yetkisiz bir kurum niteliğine dönüştü. Öğretim üyelerinin haftalık ders yükü en az 6 saatten, en az 10 saate çıkarıldı. Asistanlık kurumu kaldırıldı ve yerine sözleşmeli araştırma görevliliği getirildi. Tez yazma zorunluluğu kaldırıldı. 5 yıl görev yapan doçentlere profesör olma hakkı verildi. Akademik hiyerarşi, bilimsel çalışmanın dışındaki faktörler tarafından belirlenmeye başlandı. Bu durum bilimsel araştırmaların hızla ortadan kalkmasına da zemin hazırladı. YÖK'le birlikte en az 70 bin öğrenci hakkında soruşturma açıldı.

Yükseköğretim kurumlarının kendi bütçelerine sahip olma yetkileri ellerinden alınırken, 1984 yılından itibaren, “Öğrencilerin eğitim masraflarına katılması” istemiyle harç uygulamasına geçildi. Ama toplanan harçlar, üniversite bütçesinin bir parçası olarak kullanılmıyor, doğrudan YÖK'e aktarılıyordu. Vize ve final sınavları olmak üzere ikili sınav sistemi getirildi. Öğrencilerin örgütlenmeleri ve üniversitelerde sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmaları yasaklandı. YÖK'le birlikte üniversitelerdeki asker ve polis denetimi kurumsallaştırıldı. Üniversitelerin her gözeneğine polis ve özel güvenlik birimleri yerleştirildi.

YÖK KANUNU'nun TEMEL ÖZELLİKLERİ

- Bütün yetkiler YÖK'te ve başkanında toplandı. Üniversitelerde akademik kurulların etkisi azaltılırken, rektörler aşırı yetkiyle donatıldı. Kişisel yönetim, öğretim üyelerinin üniversiteden kaçışını hızlandırdı, onları kurumlarına yabancılaştırdı.
- Yöneticilerin göreve gelmesinde seçim yöntemi terk edildi, atamaya geçildi. 1992'ye kadar rektörleri, YÖK'ün önerdiği 3 aday arasından cumhurbaşkanı atadı. Dekan atamaları da rektörlerin önerdiği 3 aday arasından, YÖK tarafından yapıldı. 1992'den itibaren öğretim üyelerine 6 rektör adayını belirleme hakkı verildi. YÖK Genel Kurulu'nda adaylar 3'e indirilerek cumhurbaşkanına su-

nulmaya başlandı. Ancak YÖK, her zaman en çok oyu alan öğretim üyelerini, cumhurbaşkanına sunmadı. Bu uygulama, son rektörler krizinde olduğu gibi cumhurbaşkanlığı makamıyla YÖK’ü karşı karşıya getirdi.

- YÖK Kanunu, 22 yılda 50’den fazla değişikliğe uğradı. Ancak bu değişikliklerin hiçbiri öze dönük değildi. Sadece bir koordinasyon kurulu olarak kalması istenen YÖK, aşırı merkezîyetçi özelliğini korudu.
- Öğretim üyesi yönünden kan kaybeden üniversiteler, bir de kaynak yetmezliğiyle darbe yedi. Üniversitelerde rekabet kırıldı. Çağdaş düzeyde bilimsel araştırma yapılamaz oldu.
- Öğretim üyelerinin karar süreçlerine katılmadığı üniversitelerde doğal olarak öğrenciler de bu sürecin dışında kaldı.

Bugün ülke gündeminin önemli maddelerinden birini de YÖK tartışmaları oluşturuyor. Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu ile YÖK Başkanı Kemal Gürüz arasında çıkan tartışma, bugün hükümetle YÖK’ü karşı karşıya getirmiş görünüyor. YÖK’ü savunanlar ve özellikle “şahin” rektörler, AKP hükümetini üstü kapalı olarak üniversiteleri 28 Şubat süreci öncesine götürmekle suçluyor, AKP ise askerle, sivil bürokrasiyle ve Kemalist gelenekle doğrudan çatışmayı göze alamadığı için üniversite üstüne çökmüş olan YÖK belasını hedefe koyarak herkesi YÖK’ten yana ya da kendilerinden yana olmak üzere saflaşmaya çağırıyor. Ancak her ikisinin de ortak amacının, önceki hükümetin, tepkilerden ve iç sorunlarından dolayı geçiremediği “üniversitelerin ticarileştirilmesi”nin önünü açan “Yeni YÖK Yasa Tasarısı”nı allayıp pullayıp çıkarmak olduğu gözlerden kaçıyor.

AKP bir yandan üniversite sorunu üzerinden rakipleriyle hesaplaşmaya, öte yandan da 12 Eylül cuntasının üniversitelerdeki bilimsel yapıyı tahrip ederek ortaya çıkardığı Türk-İslam Sentezi politikalarını yeniden gündeme getirmeye çalışıyor. Kamuoyuna ise üniversitelerin verimli ve demokratik olmasından, siyasi iktidarın egemenliğinden çıkmasından bahsediyor. AKP’nin Milli Eğitim Bakanı Erkan Mumcu, tartışmalarda gerçek taraf olması gereken üniversite bileşenlerini dikkate almayarak, üniversite sorunlarını YÖK ve YÖK’ün güdümündeki rektörle tartışıyor.

Dosyamız, tartışmaların asıl tarafı olan öğretim üyelerinin görüşlerine yer veriyor.

TARTIŞMALAR GERÇEĞİ GİZLİYOR

Öğretim Elemanları Derneği Genel Başkanı Prof. Dr. Kadir ERDİN

“Gerek kamuoyu gerekse üniversite çevresinde, AKP ile ilgili bazı kuşkular var. Bun-

lar; laiklik ve irtica türünden konular. Biz, antilaik ve irticai faaliyetlere sonuna kadar karşı çıkıyoruz. Siyasal iktidar olarak AKP bizden, “Yükseköğretim konusunda hangi sorunlar vardır, bu sorunlar nasıl çözümlenmelidir” konusunda yardım talep ederse, biz de önerilerimizi sunarız ve bunların gerçekleştirilmesi için destek veririz.

Son günlerde AKP ile YÖK arasında “Acil Eylem Planı” adı altında birtakım sürüşmeler yaşanmakta. Bu gerginlikleri, YÖK tarafından, sistemin içinde bulunan, sistemden güç alan üniversite yöneticileri tarafından gereksiz yaratılan gerginlikler olarak görüyoruz. Aslında bu tepki, yükseköğretim sorunlarının çözümüne yönelik bir tepki değildir. Çünkü hiçbir rektörün ağzından buna yönelik bir şey duymadık. Bu tartışmaları rektörlere sorsak, “mali sorunlar var, bunun dışında hiçbir sorun yok” derler. Bu sistem hastadır, miyadını doldurmuştur. Bu sistemin amacı, üniversiteleri zapt-ıu rapt altına almaktır. Bu sistem üniversitelerin içini boşaltmıştır, birçok bilim insanını kapı dışarı etmiştir. Atatürkcülük ve laiklik konusunda aşırı duyarlılık, titizlik gösterilerek, yükseköğretimde yaşanan gerçek sorunların üzeri örtülmek isteniyor. Yani gerçekten yükseköğretim konusunda “üniversitelerimizde yaşanan sorunların başında irtica geliyor, laiklik elden gidiyor” türünde yaklaşımlarla, yaşanan sorunların üzeri örtülmekte, dikkatler başka taraflara çekilmek istenmektedir.

Son günlerde AKP ile YÖK arasında yaratılan bu gereksiz ve anlamsız gerginlik yerine, sağduyu ile sorunlarımızı masaya koyalım, bu sorunlara çözüm üretelim ve siyasal iktidardan da üniversitelerin üretmiş olduğu çözümler için destek isteyelim. Üniversiteler, siyasetdışı kurumlardır ve öyle kalmalıdır. Yani siyasal iktidarların gücü-eli üniversiteler üzerinde olursa veya bunu hazırlayacak birtakım değişiklikler yapılırsa, biz buna da karşı çıkarız. Yükseköğretimin sorunları için siyasal iktidarlardan destek beklenir, çünkü bunları çözecek olanlar siyasal iktidarlardır. Tarafların sorunlara yaklaşırken aşırı duyarlılık gösterip, gereksiz yere gerginlik yaratmaları yerine, sorunları alt alta koyup mümkün olduğu kadar sağduyuyla çözüm üretmeyi benimsemeleri gerekir. Bu tür yaklaşımlar benimsenirse, gerçekten yükseköğretimin sorunları daha sağlıklı tartışılacak ve sorunlara çözüm üretilecektir. Çünkü biz inanıyoruz ki, 22 yıllık YÖK düzeninde üniversiteler yıpratılmıştır, bilim insanları ve öğrenciler, kendi kurumları içinde huzursuzdur. Sistem bu çevreleri dışlamaktadır. Sistem bu çevreleri baskı altında tutmaktadır ve bilimsel üretimi frenleyici bir yapıya sahiptir. Bizim amacımız, demokratik, özerk ve katılımcı üniversiteyi, yani bilimsel üretkenliği yüksek bir üniversiteyi yakalamaktır. Görüldüğü kadarıyla AKP, programında parasız üniversiteden bahsetmiyor. Biz bu anlayışa karşı çıkıyor, parasızlık nedeniyle kimsenin eğitim hakkı elinden alınamaz diyoruz.”

YOK ASLINDA FARKLARI

Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Sibel ÖZBUDUN

“YÖK ile Milli Eğitim Bakanı arasındaki sert polemğin tozu-dumanı dağılmaya başladıktan sonra, taraflar “aslında anlaşmadığımız fazla bir konu yok” mesajını vermeye başladılar. Gerçekten de, Milli Eğitim Bakanı’nın “bilim özgürlüğü/akademik özerklik” üzerine pırıltılı, ancak içerikten yoksun sözleri bir yana bırakılırsa, taraflar, şu “ana” konular üzerine uzlaşmış gözüküyorlar:

- Paralı yükseköğrenim;
- Devletin (YÖK’ün) yükseköğretimdeki rolünün düzenleyicilikten değerlendirilmeye dönüşmesi, bir başka deyişle YÖK’ün bir koordinasyon/değerlendirme organına dönüştürülmesi;
- Üniversitelerin sevk ve idaresinde devlet bürokrasisi ile akademik personelin ağırlığının azaltılması;
- Üniversitelerin, kendilerine tahsis edilen kamu kaynaklarını kendi kararları doğrultusunda tasarruf edebilmesi.

Basına da yansıyan bu başlıklara; Bakan Erkan Mumcu’nun “Acil Eylem Planı’nda net ifadesini bulan, Üniversite-Sanayi İşbirliği’ni (ÜSİ), yani üniversitelerin nitelikli eleman, altyapı, fiziksel imkân ve araştırma faaliyetlerini şirketlerden gelen taleplere yönlendirerek kaynak yaratmasını da ekleyebiliriz rahatlıkla.

Gerçekte bizler bu “konsensüs”ün içerdiği maddelerin yabancıları değiliz. Bunlar, ana yönelişini YÖK Başkanı Kemal Gürüz ve arkadaşlarının 1994 yılında TÜSİAD için hazırladığı raporda bulan ve 2001 sonlarından itibaren bizzat YÖK başkanının Meclis’te kulis yaparak geçirmeye çalıştığı YÖK’le ilişkili yasada kimi değişiklikleri öngören Kanun Tasarısı’nda öngörülen maddelerdir. Hatırlanacağı üzere, tasarı Meclis Komisyonlarında AKP’liler dahil pek çok milletvekilinin muhalefetiyle karşılaşmış; erken seçimin gündeme gelmesiyle birlikte de “kadükleşmişti”.

Öyle görülüyor ki, Kemal Gürüz’ün “bağırırsalar da çağırırsalar da çıkacak” dediği bu yasa tasarısı, bu kez AKP’lilerin (ve büyük olasılıkla Derviş’li muhalefetin de) oylarıyla Meclis’ten geçecek, Kemal Gürüz (ve arkasındaki “liberal” rektörler korusu) bugün “irticaî faaliyetlerle” suçladıkları AKP’nin elinden, on yıllık düşünce kavuşacaklardır.

Böylesi bir durum, Bakan Mumcu’nun iddia ettiği üzere üniversiteleri özgürleştirir ve/veya özerkleştirir mi?

Düşünsel planda Türkiye üniversitelerinin sorunu, üç dogma arasında sıkışmışlığıdır. Bunlardan ilki, onları “milli güvenliğin stratejik kurumları” olarak değerlendiren yaklaşım; ikincisi “Türk-İslam sentezi” olarak ifadelendirilen kültürel muhafazakârlık, üçüncüsü ise neoliberal serbest piyasa dogmatizmidir. Hemen belirteyim, bu üçü birbirini dışlamaz. Ve bu “Şeytan Üçgeni” çerçevesinde ne öğretim elemanları ne de öğrenciler açısından herhangi bir özgürlüğün söz konusu olamayacağı, açıktır.

Kimse, piyasaya entegre olmanın üniversiteye “özgürlük” getirebileceği “sanrı”sına kapılmasın. Laboratuvarına donanım alabilmek için şirket şirket dolaşım proje pazarlayan bir “bilim insanı” ne kadar özgür olabilir ki?”

ÜNİVERSİTENİN SAHİBİ KİMDİR?

Üniversiteler ve özellikle devlet üniversiteleri, vatandaşların vergileri ile finanse edilmektedir. O nedenle, hiç şüphesiz, üniversitenin sahibi toplumdur. Ve toplumun temsilcisi de, Devlet ve seçimle gelen hükümetlerdir. Hükümetlerin, üniversitelerin yönetimleriyle ilgilenme-meleri söz konusu olamaz.

Üniversiteyi oluşturan başlıca unsur, hiç şüphesiz öğrencilerdir ve üniversiteler öğrencilerin eğitimi için kurulurlar. O halde, üniversite yönetiminde ve denetiminde öğrencilerin söz sahibi olmamaları da düşünülemez.

Bunlar, demokrasinin gereklerindedir.

Demokratik ülkelerde üniversite yöneticisinin (recteur, president vb.) göreve getirilmesinde, hükümetin veya merkezi yükseköğretim kurullarının veya mütevellî heyetlerin rolleri, öğretim üyelerinin özgürce eğitim, öğretim, sanat ve araştırma yapma ve yayma hürriyetlerini kısıtlamaz. Bu hürriyetler, demokratik ülkelerin anayasalarında mevcuttur. Anayasamızın da 27. maddesinde, söz konusu hürriyetler teminat altına alınmıştır. Anayasamızın 130. maddesi ise, çeşitli düzeylerde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapma görevlerini üniversiteye vermiştir. Bunlar, öğretim üyelerinin görevlerindedir.

Ancak, bu görevlerin ne ölçüde yapıldığını kim denetleyecektir? Öğretim üyeleri tarafından önerilen adaylar arasından seçilen rektör mü, yoksa toplumun temsilcisi olarak görevde olan hükümet veya YÖK benzeri bir üst kuruluş mu? Ayrıca öğrencilerin, yönetim ve denetimde rolleri olmayacak mı?

Çeşitli ülkelerdeki örneklerin incelenmesinden görülmektedir ki, üniversite rektörünün veya yöneticisinin yetkileri, üniversiteden üniversiteye değişmektedir. Doğrudan

ve dışarıdan atanan üniversite yöneticisinin, ABD ve İngiltere’de olduğu gibi geniş yetkileri vardır. Ancak, bu yöneticileri atayan organ, gerektiğinde bu yöneticiyi her an görevden alabilmektedir.

Türkiye’de 2547 sayılı kanunda, atama yoluyla göreve getirilen rektörlere, geniş yetkiler tanınmıştır. Ancak, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) gerektiğinde rektörleri istifaya davet ederek, kabul etmedikleri takdirde Cumhurbaşkanının onayını alarak, görevlerine son vermek yetkisine sahiptir.

Öte yandan, Almanya’da olduğu gibi öğretim üyeleri, öğrenci ve idarî personel temsilcilerinden oluşan seçim heyeti tarafından aday gösterilen yöneticilerin (ki, burada da üst makam ataması gerekmektedir) yetkileri sınırlıdır. İdarî ve malî konularda yetkinin Bakanlık tarafından atanan Kanzler veya eşdeğeri yöneticide bulunduğu unutulmamalıdır. Akademik konularda ise yetki, üniversiteyi oluşturan fakülte ve bölümlerdedir. Bu ülkelerde üniversite Präsident’i veya Rektor’u, senatonun bir üyesidir ve örneğin Almanya’da bir öğrenci, senato başkanlığına veya üniversite Präsident’liğine seçilebilmektedir.

2547 sayılı kanunun ilk yürürlüğe girdiği tarihteki, üniversite öğretim üyelerinin rektör adaylarının seçilmesinde rollerinin bulunmadığı atama sisteminde, yukarıda belirtildiği gibi, rektörlere geniş yetki ve sorumluluk tanınmıştır. Ancak, 7 Temmuz 1992 tarihinde yürürlüğe giren 3826 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile rektör aday adaylarını belirleme yetkisi üniversite öğretim üyelerine verilirken, rektörlerin yetkileri aynen devam ettirilmiştir. Bundan dolayıdır ki bu ölçüde yetkili bir konumu elde edebilmek için alabildiğine kampanyalar ve vaatler yapılmıştır. İşte, kargaşanın başlıca kaynağı budur.

Üniversite yöneticilerinin seçilme ve atanmalarının yanı sıra, üniversite profesörlerinin seçilmesi ve atanması da büyük önem taşımaktadır. Kıta Avrupasındaki üniversitelerde, profesör adaylarının üniversitelerce belirlenmesi ve Eğitim Bakanlarınca onaylanıp atanması üniversite özerkliğine aykırı bulunmamaktadır. ABD’de ise bu onayı mütevelli heyet vermektedir.

ÜNİVERSİTE ÖZERKLİĞİ

Klâsik tanıma göre özerklik üniversitede

- kimlerin öğrenim göreceği,
- kimlerin öğreteceği,
- nelerin öğretiliceği,

- kimlerin mezun olacağı,
- nelerin araştırılacağı,

konularında kararlar almada, üniversitenin bir kurum olarak yetki sahibi olma derecesi anlamında kullanılmaktadır.

Dolayısıyla, özerklik, öğretim üyelerine mahsus kişisel bir yetki değil, tüm olarak kurumsal bir niteliklidir. Başka bir deyişle, üniversite yöneticilerinin seçim veya atama ile gelmelerinin özerklikle bir ilişkisi yoktur.

Doğru olan, özerklik yerine, özerkliğin derecesinden veya “göreceli özerklik”ten bahsetmektir. Nitekim, 1980’li yıllarda OECD tarafından yapılan ve 12 Avrupa ülkesindeki 52 yükseköğretim kurumunu kapsayan bir araştırmada*, üniversite yönetimi ile ilgili 20 konuda nihaî kararların hangi mercilerce alındığına dayanılarak “Özerklik Endeksi” adı verilen bir gösterge geliştirilmiştir. Bu araştırmada ele alınan konulardan bazıları şunlardır:

- Üniversite yöneticisinin görevlendirilme yöntemi ve yetkileri,
- Profesörlerin ve diğer öğretim üyelerinin atanması,
- Öğretim üyelerinin bir üst maaş kademesine geçirilmesi,
- Yeni bir fakülte kurulması yetkisi,
- Öğretim üyesi kadrolarının fakülteler arasında dağıtılması,
- Öğretim üyesi kadrolarının diğer birimler arasında dağıtılması,
- Bir fakülte içindeki sarf malzemelerinin öğretim ve araştırma faaliyetlerine tahsisi yetkisi,
- Bir eğitim programında ders değişikliği yapılması,
- Bir fakültede yeni bir eğitim programının uygulamaya konması,
- Bir araştırma projesinin kabulü,

YÖK’ün Yapısı

Yükseköğretim Kurulu, Türkiye Cumhuriyeti’nin 1982 Anayasası ile belirlenen yükseköğretim sisteminin temel esaslarına göre oluşturulan Anayasal bir kuruluştur.

Anayasamızın yükseköğretimin temel esaslarını belirleyen maddelerinin metinleri aşağıda yer almaktadır:

E. Yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşları

1. Yükseköğretim Kurumları

MADDE 130 - Çağdaş eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime

dayalı çeşitli düzeylerde eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.

Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tabi yükseköğretim kurumları kurulabilir.

Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.

Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe hertürlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.

Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır.

Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.

Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığına sunulur ve genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tabi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, mali işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı mali kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, mali ve idari konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tabidir.

2. Yükseköğretim Üst Kuruluşları

MADDE 131 - Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek, denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur.

Yükseköğretim Kurulu, üniversiteler, Bakanlar Kurulu ve Genelkurmay Başkanlığına seçilen ve sayıları, nitelikleri ve seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek sureti ile Cumhurbaşkanınca atanan üyeler ve Cumhurbaşkanınca doğrudan doğruya seçilen üyelerden kurulur.

Kurulun teşkilatı, görev, yetki, sorumluluğu ve çalışma esasları kanunla düzenlenir. Anayasamızın bu iki maddesi ve bunlara dayalı olarak çıkartılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun amacı, söz konusu kanunun birinci maddesinde "yükseköğretimle ilgili amaç ve ilkeleri belirlemek ve bütün yükseköğretim kurumlarının ve üst kuruluşlarının teşkilatlanma, işleyiş, görev, yetki ve sorumlulukları ile eğitim-öğretim, araştırma, yayım, öğretim elemanları, öğrenciler ve diğer personel ile ilgili esasları bir bütünlük içinde düzenlemek" şeklinde ifade edilmektedir.

Bu cümle ile bağlantılı olarak 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 6. maddesinde Yükseköğretim Kurulu'nun tanımı, oluşturulması ve organları sıralanmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu:

MADDE 6

a. Yükseköğretim Kurulu; tüm yükseköğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine yön veren, bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, bir kuruluştur. Yükseköğretim Kuruluna; Yükseköğretim Denetleme Kurulu, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi ile gerekli planlama, araştırma, geliştirme, değerlendirme, bütçe, yatırım ve koordinasyon faaliyetleri ile ilgili birimler bağlıdır.

b. Yükseköğretim Kurulu;

(1) Cumhurbaşkanı tarafından, rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik vermek suretiyle seçilen yedi,

(2) Bakanlar Kurulunca temayüz etmiş üst düzeydeki Devlet görevlileri veya emeklileri arasından, (hakim ve savcı sınıfından olanlar için Bakanlığı ve kendilerinin muvafakati alınmak kaydıyla) seçilen yedi,

(3) Genelkurmay Başkanlığınca seçilen bir,

(4) Anayasa Mahkemesi'nin 2 Ağustos 1997 gün ve 23068 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1997/21 Esas, 1997/48 Karar sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

(5) Üniversitelerarası Kurulca, Kurul üyesi olmayan profesör öğretim üyelerinden seçilen yedi kişiden oluşur.

(2), (3). ve (5). bentlere göre seçilenlerin üyelikleri Cumhurbaşkanının onayı ile kesinleşir.

Kurul üyeliğinin süresi dört yıldır.

c. Yükseköğretim Kurulu Organları; Genel Kurul, Başkan ve Yürütme Kurulu'ndan ibarettir.

Yükseköğretim Genel Kurulu, yukarıdaki (b) fıkrasında yazılı kişilerden oluşur. Genel Kurul her yarı yılda en az üç defa toplanır.

Cumhurbaşkanı, Kurul üyeleri arasından dört yıl süreyle bir Başkan seçer.

Yürütme Kurulu, Başkan dahil dokuz kişiden oluşur. Yürütme Kuruluna katılacak olan ve Genel Kurul üyeleri arasından seçilecek iki başkan vekilinden biri Kurul Başkanınca; diğeri ise Genel Kurul tarafından seçilir.

Başkan, Yükseköğretim Genel Kurulu ile Yürütme Kurulu'na başkanlık eder. Başkanın yokluğunda, Başkanın görevlendirdiği başkan vekillerinden biri Başkana vekalet eder.

Anayasamız ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunundan yaptığımız alıntılarla tanıtmaya çalıştığımız Yükseköğretim Kurulunun görevleri de yine anılan kanunun 7. maddesinde aşağıdaki gibi sayılmaktadır:

Yükseköğretim Kurulunun Görevleri:

MADDE 7

Yükseköğretim Kurulunun Görevleri;

a) Yükseköğretim kurumlarının bu Kanunda belirlenen amaç, hedef ve ilkeler doğ-

rultusunda kurulması, geliştirilmesi, eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve yükseköğretim alanlarının ihtiyaç duyduğu öğretim elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak, üniversitelere tahsis edilen kaynakların, bu plan ve programlar çerçevesinde etkili bir biçimde kullanılmasını gözetim ve denetim altında bulundurmak,

b) Yükseköğretim kurumları arasında bu Kanunda belirlenen amaç, ilke ve hedefler doğrultusunda birleştirici, bütünleştirici, sürekli, ahenkli ve geliştirici işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

c) Üniversite çalışmalarının en verimli düzeyde sürdürülmesi için büyümenin sınırlarını tespit etmek ve yaz öğretimi, gece öğretimi, ikili öğretim gibi tedbirler almak,

d) Devlet kalkınma planlarının ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesi içinde;

(1) Yeni üniversite kurulmasına ve gerektiğinde birleştirilmesine ilişkin önerilerini veya görüşlerini Milli Eğitim Bakanlığına sunmak,

(2) Bir üniversite içinde fakülte, enstitü ve yüksekokul açılması, birleştirilmesi veya kapatılması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek önerilere dayalı kararlar almak ve gereği için Milli Eğitim Bakanlığına sunmak,

Yükseköğretim kurumları içinde bölüm, anabilim ve anasanat dalları ile uygulama ve araştırma merkezi açılması, birleştirilmesi veya kapatılması; konservatuvar, meslek yüksekokulu veya destek, hazırlık okulu veya birimleri kurulması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek öneriler üzerine karar vermek,

Eğitim-öğretimin aksaması sonucunu doğuracak olaylar dolayısıyla öğrenime ara verilmesine veya tekrar başlatılmasına ilişkin olarak üniversitelerden gelecek önerilere göre veya doğrudan karar verip uygulamak,

(3) Bakanlıklar tarafından kurulacak yükseköğretim kurumlarının kuruluş, amaç ve esaslarını inceleyerek görüşlerini ilgili makama sunmak,

e) Yükseköğretim kurumlarında eğitim-öğretim programlarının asgari ders saatlerini ve sürelerini, öğrencilerin yatay ve dikey geçişleriyle ve yüksekokul mezunlarının bir üst düzeyde öğrenim yapmalarına ilişkin esasları Üniversitelerarası Kurulun da görüşlerini alarak tespit etmek,

f) Üniversitelerin ihtiyaçlarını, eğitim-öğretim programlarını, bilim dallarının niteliklerini, araştırma faaliyetlerini, uygulama alanlarını, bina, araç gereç ve benzeri imkanlar ve öğrenci sayılarını ve diğer ilgili hususları dikkate alarak;

üniversitelerin profesör, doçent ve yardımcı doçent kadrolarını dengeli bir oranda tespit etmek,

g) Her yıl üniversitelerin verecekleri faaliyet raporlarını inceleyerek değerlendirmek; üstün başarı gösterenlerle, yeterli görülmeyenleri tespit etmek ve gerekli önlemleri almak,

h) Üniversitelerin her eğitim-öğretim programına kabul edeceği öğrenci sayısı önerilerini inceleyerek kapasitelerini tespit etmek; insangücü planlaması, kurumların kapasiteleri ve öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ortaöğretimdeki yönlendirme esaslarını da dikkate alarak öğrencilerin seçilmesi ve kabul edilmesi ile ilgili esasları tespit etmek,

i) Yükseköğretim kurumlarında ve bu kurumlara girişte imkan ve fırsat eşitliği sağlayacak önlemleri almak,

j) Her eğitim-öğretim programında öğrencilerden alınacak harca ait ilgili yükseköğretim kurumlarının önerilerini inceleyerek karara bağlamak,

k) Yükseköğretim üst kuruluşları ile üniversitelerce hazırlanan bütçeleri tetkik ve onayladıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığına sunmak,

l) Rektörlerin disiplin işlemlerini kovuşturmak ve karara bağlamak, öğretim elemanlarından bu Kanunda öngörülen görevleri yerine getirmekte yetersizliği görülenler ile bu Kanunla belirlenen yükseköğretimin amaç, ana ilkeleri ve öngördüğü düzene aykırı harekette bulunanları rektörün önerisi üzerine veya doğrudan, normal usulüne göre, yükseköğretim kurumları ile ilişkilerini kesmek veya denemek üzere başka bir yükseköğretim kurumuna atamak,

m) Çeşitli bilim ve sanat alanlarında bilimsel milli komiteler ve çalışma grupları kurmak,

n) Gerektiğinde yeni kurulan veya gelişmekte olan üniversitelere gelişmiş üniversitelerin eğitim-öğretim ve eleman yetiştirme alanlarında yapacağı katkıyı gerçekleştirmek için gelişmiş üniversiteleri görevlendirmek ve bu konudaki uygulama esaslarını tespit etmek,

o) Vakıflar tarafından kurulacak yükseköğretim kurumlarının bu Kanun hükümlerine göre açılması hususundaki görüş ve önerilerini Milli Eğitim Bakanlığına sunmak, bu kurumlara ilişkin gerekli düzenlemeleri yapmak ve bunları gözetmek, denetlemek,

p) Yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınmış ön lisans, lisans ve lisansüstü diplomaların denkliğini tespit etmek,

r) Bu Kanunla kendisine verilen diğer görevleri yapmaktır.

Yükseköğretim Denetleme Kurulu:

MADDE 8

a. Yükseköğretim Denetleme Kurulu, Yükseköğretim Kurulu adına üniversiteleri, bağlı birimlerini, öğretim elemanlarını ve bunların faaliyetlerini gözetim ve denetim altında bulunduran, Yükseköğretim Kuruluna bağlı bir kuruluştur.

b. Kuruluş ve İşleyiş:

Yükseköğretim Denetleme Kurulu:

- (1) Yükseköğretim Kurulu tarafından önerilecek beş profesör üyeden,
- (2) Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay tarafından gösterilecek üçer aday arasından Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilip önerilecek birer üyeden,
- (3) Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca seçilecek birer üyeden, oluşur.

Bu suretle tespit edilen Yükseköğretim Denetleme Kurulu üyelerinin atanmaları, cari usullere göre yapılır.

Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkanı, bu kurul üyeleri arasından Yükseköğretim Kurulu Başkanı tarafından atanır.

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi:

MADDE 10

Kuruluş, İşleyiş ve Görevleri:

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Yükseköğretim Kurulu'nun tespit ettiği esaslar çerçevesinde yükseköğretim kurumlarına öğrenci alınması amacıyla sınavları hazırlayan ve yapan, öğrenci isteklerini de gözönünde tutarak Yükseköğretim Kurulunun tespit ettiği esaslara göre değerlendiren, öğrenci adaylarının yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmesini sağlayan ve bu faaliyetlerle ilgili araştırmaları ve diğer hizmetleri yapan Yükseköğretim Kuruluna bağlı bir kuruluştur.

Üniversitelerarası Kurul:

MADDE 11

a. Kuruluş ve İşleyişi:

Üniversitelerarası Kurul, üniversite rektörleri, Genelkurmay Başkanlığının Silahlı Kuvvetlerden dört yıl için seçeceği bir profesör ile her üniversite senatosunun o üniversiteden dört yıl için seçeceği bir profesörden oluşur.

Rektörler, Üniversitelerarası Kurula, bir yıl süre ile, üniversitelerin Cumhuriyet dönemindeki kuruluş tarihlerine göre, sıra ile, başkanlık yaparlar. Kurul çalışmalarını kolaylaştırmak ve üniversitelerarasında ve uluslararası yükseköğretim kurumları ile işbirliğini düzenlemek amacı ile sürekli ve geçici birimler ve komisyonlar kurabilir. Bu birim ve komisyonların teşkil ve çalışma esasları Üniversitelerarası Kurulca belirlenir.

Kurul, en az yılda iki defa, aksi kararlaştırılmadıkça başkanın bağlı olduğu üniversitenin bulunduğu şehirde toplanır ve kurul gündemi önceden Milli Eğitim Bakanlığına, Yükseköğretim Kuruluna ve kurul üyelerine gönderilir. Milli Eğitim Bakanı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanı gerekli gördüğü hallerde Kurulun toplantılarına katılabilir.

b. Görevleri:

Üniversitelerarası Kurul akademik bir organ olup aşağıdaki görevleri yapar:

- (1) Yükseköğretim planlaması çerçevesinde, üniversitelerin eğitim öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetlerini koordine etmek, uygulamaları değerlendirmek, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere önerilerde bulunmak,
- (2) Teşkilat ve kadro yönünden ve Yükseköğretim Kurulu kararları doğrultusunda üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılayacak önlemleri teklif etmek,
- (3) Üniversitelerin tümünü ilgilendiren eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetleri ile ilgili yönetmelikleri hazırlamak veya görüş bildirmek,
- (4) Aynı veya benzer nitelikteki fakültelerin yada üniversitelere veya fakülterele bağlı diğer yükseköğretim kurumlarının eğitim-öğretimine ilişkin ilkeler ve süreler arasında uyum sağlamak,
- (5) Doktora ile ilgili esasları tespit etmek ve yurt dışında yapılan doktoraları, doçentlik ve profesörlük unvanlarını değerlendirmek,
- (6) Doçentlik sınavlarını düzenlemek ve ilgili yönetmelik gereğince doçent adaylarının yayın ve araştırmalarının değerlendirilmesi ve doçentlik sınavı ile ilgili esasları tespit etmek ve jürileri seçmek,
- (7) Bu kanunla kendisine verilen diğer görevleri yapmaktır